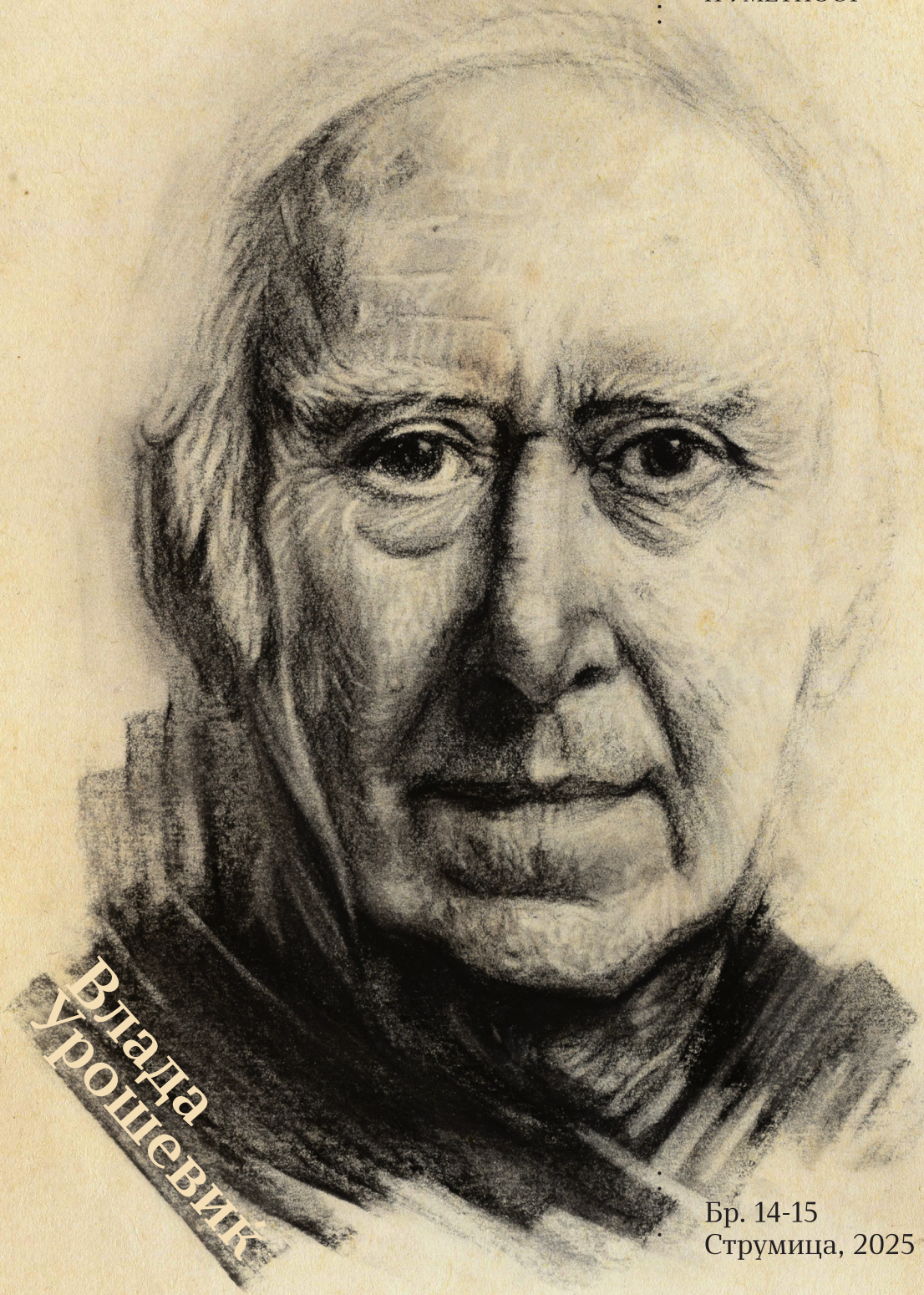

ЗЕНИТ

СПИСАНИЕ ЗА НАУКА,
ЛИТЕРАТУРА, КУЛТУРА
И УМЕТНОСТ

Влада
Урошевиќ

Бр. 14-15
Струмица, 2025

ЗЕНИТ

СПИСАНИЕ ЗА НАУКА, ЛИТЕРАТУРА,
КУЛТУРА И УМЕТНОСТ

14/15

14-15, 2025

ЗЕНИТ

СПИСАНИЕ ЗА НАУКА, ЛИТЕРАТУРА, КУЛТУРА И УМЕТНОСТ

Издавач:

Друштво за наука, литература, култура и уметност

„Иван Василевски“ – Струмица

Главен и одговорен уредник

Ана Витанова-Рингачева

Уредници

Сузана Мицева

Далибор Плечиќ

Редакција

Никола Шимиќ-Тонин (Хрватска)

Марија Павловиќ (Србија)

Урсула Келер (Австрија)

Олга Лалиќ-Кровицка (Полска)

Васил Дрвошанов (Македонија)

Лектура

Ивана Николова

Дизајн на корица

Ване Костуранов

Списанието е финансирано од Министерството за култура на Република
Северна Македонија и Општина Струмица

СОДРЖИНА

СЛИКА ПРВА 6

Влада УРОШЕВИЌ. ТРИ СТАРИ ПЕСНИ.....	11
ВЛАДА УРОШЕВИЌ: КАЈ МЕНЕ ЖАНРОВИТЕ СЕ СТАРИ ЛЉУБОВНИЦИ КОИ, ПОМИНУВАЈЌИ ЕДЕН ПОКРАЈ ДРУГ, СЕ ПРЕПРАВААТ ДЕКА НЕ СЕ ПОЗНАВААТ	11
Владимир МАРТИНОВСКИ. СЕДУМ БУДНИ ПЕСНИ (На Влада Урошевиќ)	20
Владимир МАРТИНОВСКИ. ПОЕТОТ СОНУВАЧ, СОНУВАЧОТ ПОЕТ ВЛАДА УРОШЕВИЌ	23
Лидија КАПУШЕВСКА-ДРАКУЛЕВСКА. Беседа за Влада Урошевиќ (По повод наградата „Златен венец“ на СВП, 2023)	34
Лидија КАПУШЕВСКА-ДРАКУЛЕВСКА. Магијата на раскажувањето (Кон изборот раскази „Вишнов ликер“ од Влада Урошевиќ.....)	40
Лидија КАПУШЕВСКА-ДРАКУЛЕВСКА. Влада Урошевиќ и надреализмот (В. Урошевиќ, Laterna magica: дигитални колажи, Ликовен салон на МАНУ, 2013 ...	51
Ацо ГОГОВ. ЗАПИС ЗА ПРОФЕСОРОТ И ПИСАТЕЛ ВЛАДА УРОШЕВИЌ.....	54
Марија ГИРЕВСКА. ГОЛЕМО ЈАВНО СУДЕЊЕ на Птици во аквариум: надреализам 1924 - 2024 од Лидија Капушевска-Дракулевска и Влада Урошевиќ. Аула на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“, 15 април (понеделник) 2024 во 18:00 часот.....	57

СЛИКА ВТОРА 62

ПОТРАГА ВО ДВА НОСА..... 64

„ЛЕПОСЛОВИЕТО Е РАКОПИС НА ДУШАТА“. ВЕНКО АНДОНОВСКИ ЗА СООДНОСОТ НА СОСТОЈКИТЕ ВО СОЗДАВАЊЕТО КНИЖЕВНИ ВОЛШЕПСТВА (Интервју со професорот и писател Венко Андоновски)	65
Венко АНДОНОВСКИ. ЗА КРАЈ: СОВЕТ КАКО ДА ПРЕЖИВЕЕШ ВО ПЕКОЛОТ НА КНИЖЕВНИОТ ЖИВОТ (Извадок од книгата „ Опијатите на лепословието“ од Венко Андоновски).....	72
Венко АНДОНОВСКИ. ЧУМУ УШТЕ ПОЕЗИЈА?	75
КУЛТОТ КОН ЧИСТАТА ВОДА Е ПРВАТА РЕЛИГИЈА НА ЧОВЕКОТ. И ПОСЛЕДНА ЌЕ БИДЕ! (Интервју со писателката Капка Касабова)	78

Ана ВИТАНОВА-РИНГАЧЕВА. ЧИЈА СИ ТИ? ЗА (БЕЗ)СМИСЛАТА НА ГРАНИЦИТЕ.....	81
СЕКОЈА МОЌ СЕ СТРЕМИ ДА БИДЕ ЛЕГИТИМИРАНА ПРЕКУ ЛИТЕРАТУРАТА (Интервју со писателката Аксинија Михајлова)	86
ЈУЛИЈАНА ВЕЛИЧКОВСКА: ВО МОИТЕ КНИГИ ПОСТОИ МОЖНОСТ ЧИТАТЕЛОТ ДА БИДЕ АКТИВЕН ДООБРАЗУВАЧ НА ТЕКСТОТ (Интервју со писателката Јулијана Величковска)	91

ПРУГА 97

Џовани ФИЕРО (Италија).....	98
Аксинија МИХАЈЛОВА (Бугарија).....	102
Ариф ДАМАР (Турција)	106
Марија ЛЕОНТИЌ. АРИФ ДАМАР (1925-2010). Во чест на 100-годишнината од раѓањето	110
МАЛ ИЗБОР ОД СОВРЕМЕНАТА ТУРСКА ПОЕЗИЈА. Избор и препев од турски на македонски јазик: Нејат Селман.....	113
Дејан ЃОРЃЕВИЌ (Србија)	117

ГУНА 120

Александра ЈУРУКОВСКА	122
Звонко ДИМОСКИ.....	130
Андреј АЛ-АСАДИ	134
Виолета ТАНЧЕВА-ЗЛАТЕВА	137
Катерина ПАНОВ КОЖАРОВ	140
Ице БЕЛИЧЕВ.....	141
Славица МИЛЕВА	142
Ристо МАЏУНКОВ.....	145
Македонка БОЖИНОВСКА	146
Пепа СТАМКОВ	148
Ацо ЃОРГИЕВ	151
Далибор ПЛЕЧИЌ	155
Игор ПОП ТРАЈКОВ	160
Трајче КАЦАРОВ.....	166

Ариф ДАМАР

(Турција)

ОД УТРЕ ВЕДНАШ

Дали сум само клас во нива
или пак риба во море?
Каков е ветров што дува од вода, лисја,
се претвори ли во бура?

Лоши денови ли поминаа без да ги видам
и јас ли тага додадов на тагата?
Овој пат ли е вистинскиот, кажете ми, ве молам?
Патот на кој одам е патот на слободата.

ЉУБОВ

Страв од мачење,
страв од затвор,
глад...

Човекот има еден страв,
човекот кој го надмина секој страв
има еден страв...

ПОСВЕТА

Дали убавите денови се чекаат
за да се видат?
Чекањето само по себе е убаво.

ТАКА

Така ќе сакаш
што во огромниот свет
кога ќе бидеш сосем сам,
саканите нема да те остават...

Дневните зраци решетките ќе ги скршат,
камени сидови
и да нема
и да има...

БЛИСКИ

Ти во утринската темница одиш на работа,
јас во утринската темница.
Ти во вечерната темница се враќаш од работа,
јас во вечерната темница.

Јас во твојата душа сум надеж,
а ти во мојата душа...

САМО ТИ

Со денови дожд,
со денови снег,
со денови ветар вееше
во Ерзурум, во Зара.
Само ти топла во мене беше.

Од тој ден до денес
светот на една страна,
ти на друга страна.

А световите се на твоја страна.

МЕРКА

Љубовта во срцето твое
само до тебе ли допира
или до домот твој и роднините?
Се прелева ли или не
на сиромашните улици?

Љубовта во срцето твое
до расата и верата ли се протега?
Жолта ли, бела ли, црна ли е?

Љубовта во срцето твое
колку народот, татковината ли е?
Се простира ли на пет континенти
или пак не?

Љубовта во срцето твое,
еј пријателе,
може ли да се опише?...

ГОЛЕМА УМЕШНОСТ

Не е лесно да се сакаат луѓето,
ова е слобода
и тешко е во мојата земја.

Ако јас постојам велиш
и ако еден ден во замка паднеш,

сакањето на луѓето
е голема умешност...

Ако на овој свет по толку години живот,
од вистината, од убавината, од храброста
си го зел својот дел,
а својот дел си го дал
за вистината, за убавината,
на твојата сила ѝ нема рамна
без страв ќе се бориш...

Знаеш,
ако стравот еднаш влезе во човекот,
ако еднаш се откине од саканите,
не е возможно
сè ќе замине...

Во очите убавиот сјај ќе згасне,
ликот ќе се стемни и огрди.
На почетокот можеби ќе се срами,
а потоа
нема да му е грижа за светот.

Сакањето на луѓето е голема умешност
заедно со луѓето.

Прејев од шурски на македонски јазик: Марија Леонџиќ

Марија ЛЕОНТИЌ

АРИФ ДАМАР (1925-2010)

Во чест на 100-годишнината од раѓањето

По основањето на Република Турција во 1923 година со азбучната реформа (1928), арапската азбука се заменува со турската латиница, а со јазичната реформа (1932-1938) се враќа кон своите народни извори. Како резултат на ова, започнува *Републиканскиот период во турската книжевност*. Поетите од овој период кои се сведоци или учесници во националната борба за ослободување и основање на нова држава, пишуваат поезија за татковината. Но современата турска поезија во 40-те години повторно за доминантна тема го има животот, но овој пат секојдневниот живот на обичниот човек.

Во 1941 година, младите поети Орхан Вели (Orhan Veli, 1914-1950), Октај Рифат Хорозџу (Oktaу Rifat Horozcu, 1914-1988) и Мелих Џевдет Андај (Melih Cevdet Anday, 1915-2002) го развиваат *книжевношото движење Прва нова (поезија)* или *Чугак* (Birinci Yeni, Garip Akımı) кое своевидно влијаеше на осовременувањето на турската поезија. Тие во своите куси песни во слободен стих, без метрика и рима го опеваат секојдневниот живот и го внесуваат разговорниот јазик во поезијата. Оваа поезија е лесно

разбирлива за широките народни маси и не бара читателот да има познавање од поезијата.

Паралелно се развива *социјално-реалистичниот правец* кој е еден од најзначајните правци во современата турска поезија. Во 40-те години поетите кои ја читаа општествено-ангажираната поезија на Назим Хикмет се нарекуваат *1940-тата генерација на социјалистички реализам*. Овие поети се ползуваат од нарацијата на турската народна поезија, но и од странските книжевни струи како што е футуризмот. Во нивната поезија се опева животот, природата, човекот, маките и сиромаштијата што ги донесе Втората светска војна, мирот, слободата, рамноправноста и демократијата. Тие поради својата поезија се прогонувани, осудувани и апсени. Први значајни поети од 1940-та генерација на социјалистичкиот реализам во Турција се Назим Хикмет (Nazım Hikmet), А. Кадир Меричбоју (A. Kadir Meriçboyu), Рифат Илгас (Rifat Ilgaz), Џахит Иргат (Cahit Irgat), Хасан Изетин Динамо (Hasan İzzettin Dinamo), Мехмед Кемал (Mehmed Kemal), Енвер Ѓокче (Enver Gökçe), Атила Илхан (Attilâ İlhan), Омер Фарук Топрак

(Ömer Faruk Toprak) и Шукран Курдакул (Şükran Kurdakul).

Еден од многуте турски поети кој се ползува од придобивките на книжевното движење Прва нова (поезија), и исто така е и претставник на првата 1940-та генерација на социјалистички реализам е и Ариф Дамар.

Во 2025 година се одбележува стогодишнината од раѓањето на Ариф Дамар (Arif Damar, 1925-2010) кој твореше и објавуваше поезија во еден од темните и исцрпувачки периоди на Турција кога имаше голем притисок врз слободниот збор во новините, списанијата и издавачките куќи. Во овој контекст, преку нашите препеви на неговите песни на македонски јазик сакаме ова чувствување да го продолжиме и со овој труд. Како резултат на ова, на читателите им претставуваме осум препеви од поезијата на Ариф Дамар препеани од Марија Леонтиќ. Веруваме дека македонските препеви на лирските песни на Ариф Дамар ќе побудат интерес кај читателите во Македонија.

Ариф Дамар е роден на 23 јули 1925 година во селото Караинебејли (Karainebeyli) што се наоѓа во околината на Чанаккале (Çanakkale). Татко му е Хаџи Хусну Ефенди (Hacı Hüsnü Efendi) кој во селото работи како оца. Мајка му е госпоѓа Мукерем (Mükerrem Hanım) од која во детството ја слуша и ја засакува народната песна. Татко му умира кога Ариф има пет години, а мајка му починува кога има единаесет години. Поради ова, доживува многу преселби, не успева да добие квалитетно образование, има ограничен избор на работи кои можеше да ги работи, но кај него се пробудува голема поетска сензитивност и талент за пишување.

Започнува да учи во Машката гимназија во Истанбул, но мора да го прекине образованието и да почне да работи разни работи за да заработува. Во Истанбул навлегува во поетските кругови, пишува и објавува поезија. Поради политичката состојба во земјата и поезијата што ја пишува е следен и вознемируван. Поради ова, во 1944 година заминува во Анкара. Во Анкара се зачленува во Младинската организација на Турција (Türkiye Gençler Derneği), а подоцна и во Партијата на трудбениците и на селаните на Турција (Türkiye Köylü ve Emekçi Partisi). Поради политичката активност е осуден на две години затвор. До 1955 година не објавува, а во 1956 година ја издава книгата под наслов „Од ден на ден“ (Günden Güne) што претставува избор од неговите песни. По пет месеци книгите се заплenuваат и започнува судска постапка. Во 1959 година со поетската книга „Истанбулски облак“ (İstanbul Bulutu) ја добива награда за поезија „Једитепе“ (Yeditepe Şiir Armağanı). Во 1969 година ја основа издавачката куќа Јерјузу (Yeryüzü). Со пресуда дека во издавачката куќа држи забранети изданија во 1982 година повторно е осуден на три месеци затвор. Во 1984 година ја затвора издавачката куќа и целосно се посветува на поезијата и на написите. Последната должност му беше подготвување на катчето „Поет на месецот“ во весникот „Џумхуријет“ (Cumhuriyet).

Ариф Дамар почина на 20 октомври 2010 година на 85 години во Истанбул поради срцева слабост. Беше погребан на гробиштата во Ченѓелкој.

Ариф Дамар почнува да пишува поезија во основното образование. Песната со наслов „Ноќ во Едрене“ (“Edirne’de Akşam”) ја објавува во 1940 година кога

имаше петнаесет години во списанието „Јени инсанлик“ (“Yeni İnsanlık”). Уредникот под оваа песна го става изразот „Чудо од дете“. Оваа песна привлекува внимание и кај тогашниот познат поет Хасан Изетин Динамо (Hasan İzzettin Dinamo) кој оди да го види Ариф во училиштето во кое учи. Поради критичната општествена состојба во земјата, сè до 1956 година, објавува поезија во различни литературни списанија со следните псевдоними: Ариф Барикад (Arif Barikad), Ариф Ибрахим (Arif İbrahim), Еџе Овах (Ece Ovah) и Ариф Хусну (Arif Hüsnü). Во 1945 година станува популарен со песните што ги објавува во списанието „Ант“ (Ant). Овие песни привлекуваат внимание со својата општествена содржина, со специфичниот јазичен израз и со формата. Од 1950 до 1960 година често е под цензура, прогонуван и апсен за својата поезија и има многу судски постапки.

Во текот на својот активен творечки живот од 1940 до 2010 година ги објавува следните поетски книги: „Од ден на ден“ (Günden Güne, 1956), „Истанбулски облак“ (İstanbul Bulutu, 1958), „Мачкина памет“ (Kedi Akli, 1959), „Часот удри по осум“ (Saat Sekizi Geç Vurdu, 1962), „Граблива птица“ (Alıcı Kuş, 1966), „Чекорите на гласовите“ (Seslerin Ayak Sesleri, 1975), „Грабливата птица на братството“ (Alıcı Kuşu Kardeşliğinin, 1976), „Нема смрт“ (Ölüm Yok ki, 1980), „Месечината не беше на нозе“ (Ay Ayakta Değildi, 1984), „Бевме сиромашни, го сакавме светот“ (Yoksulduk Dünyayı Sevdik, 1988) и „Обновувајќи се себеси“ (Onarıırken Kendini, 1992). Подготвува бројни книги со избор од својата поезија кои ги збогатува со нови песни, интервјуа и слични содржини.

Ариф Дамар на почетокот на своето творештво во 1940 година се инспирира од книжевното движење Прва нова (поезија) и од социјалистичкиот реализам, во 1955 година се интересира за книжевното движење Втора нова (поезија), а подоцна во зрелата возраст развива свој стил на поезија во која се забележува лиризам, општествена, космополитска и индивидуална чувствителност. Тој постојано внесува новини во својата поезија, а само рефлексите на неговиот живот во поезијата се непроменливи елементи. Ариф Дамар во своите песни ги опева љубовта, разделбата, надежта, татковината, местата во кои живее или престојува, борбата, рефлексите на Втората светска војна, актуелните домашни и светски настани, смртта, сиромаштијата, општествената свест, човечките односи и друго. Во неговите песни значајно место заземаат неговите сопатници во животот како првата сопруга Нахит (Nahit), втората сопруга Туљин (Tülin) и нивниот син Ниџе (Nice), неговите пријатели писатели како Енвер Ѓоќче (Enver Gökçe), А. Кадир (A. Kadir), Азиз Несин (Aziz Nesin) и Џан Јуџел (Can Yücel).

Песните се пишуваат со едноставен и разговорен турски јазик, главно во слободен стих, со повторување на зборови, синтагми или стихови со кои некогаш постигнува мелодичност, а некогаш напнатост. Почнувајќи од втората книга „Истанбулски облак“ (1958) како неговиот современик Атила Илхан во својата поезија не користи точка и запирка. И кусите лирски песни и долгите епски песни пленат со својата едноставност, мисли и пораки. За овој повод ги препеваме неговите лирски песни.